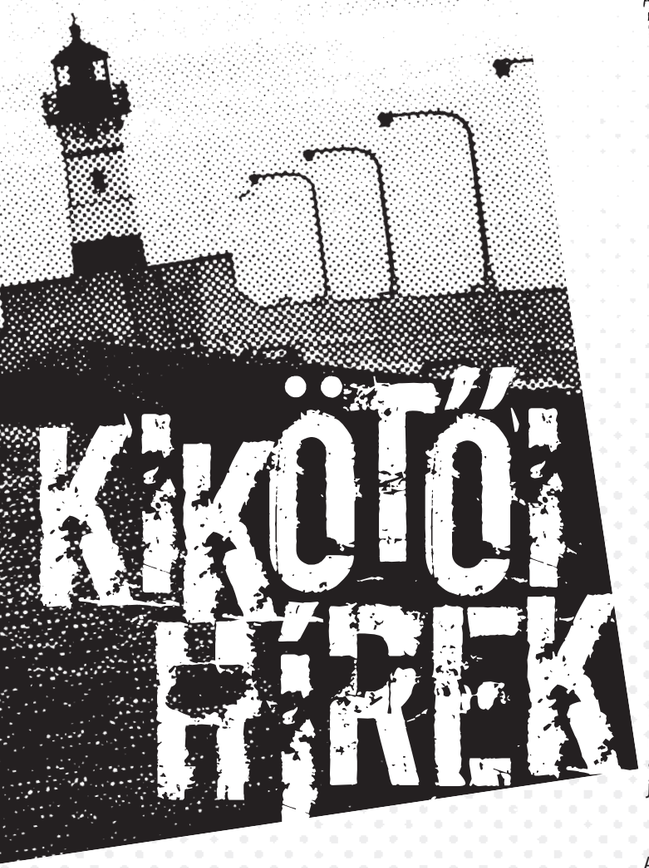

„A Kikötői hírekben az a legjobb,
hogy csöppet sem szentimentális"
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól,
hogy találnak közösségre az egyes emberek"
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

FRANCIA

Kezdjük egy születésnappal: száz éves a franciák legpatinásabb könyvkiadója, a Gallimard. 1911 májusában kezdődött a történet, amikor Gaston Gallimard André Gide-del és Jean Schlumbergerrel közösen létrehoztak egy könyvkiadót a már sikeresen működő irodalmi folyóirat, a Nouvelle Revue Française égisze alatt. Mondják, hogy pusztán a kiadó katalógusainak számbavételével megírható lenne egy teljes huszadik századi irodalomtörténet: Gide, Claudel, Aragon, Breton, Joyce, Faulkner, Saint-Ex, Queneau, Camus, Yourcenar, Duras, Kerouac, Kundera, Le Clézio és így tovább. Első és mindmáig legnagyobb melléfogásukat is képesek voltak korrigálni: 1913-ban Gide hangos felkiáltással utasította vissza Proust kéziratát („Trop de duchesses et de comtesses, ce n'est pas pour nous…", azaz „Túl sok hercegnő és grófnő, ez nem nekünk való…"), majd ugyanő heves lelkifurdalással mondott igent a regényfolyam második kötetére, és milyen jól tette, hiszen *A bimbózó lányok árnyékában* 1919-ben Goncourt-díjat hozott a kiadó számára. A Gallimard összesen 35 Goncourt-díjat tudhat a magáénak, több Nobel-díjat (Camus: 1957, Saint-John Perse: 1960, a díjat visszautasító Sartre: 1964, Neruda: 1971, Pamuk: 2006, Le Clézio: 2008, Vargos Llosa: 2010), és persze a sikerhez hozzátartozik a fergeteges anyagi bevételt hozó *Harry Potter* hét kötete is. A BNF (Francia Nemzeti Könyvtár) nagyszabású kiállítással járul hozzá a születésnapi programsorozathoz. A kivételes és nagyrészt kiadatlan kéziratok, levelek fotók, jegyzetlapok, plakátok, hangzó anyagok látványosan rajzolják meg ennek a páratlan intellektuális jelenségnek a történetét – a kiállítás július 3-ig tekinthető meg. (www.bnf.fr)

A szokásos tavaszi irodalmi menetrend fontos állomása a párizsi Salon du Livre (március 18–21), amelynek kiemelt műfaja 2011-ben a krimi. Legyen szó novelláról, regényről, mangáról, képregényről, a kínálat hatalmas: vetítések, kerekasztal-beszélgetések, viták, kiállítások, dedikálások közül választhatnak a krimirajongók. Először történik meg az, hogy a Salon egy várost is főszereplőjének választ: Buenos Airest, mert az Unesco döntése alapján 2011-ben az argentin metropolisz tölti be a könyv világfővárosának szerepét, így az Unesco szervezte rendezvénysorozatnak is kiemelt eseménye a párizsi szalon; mintegy húsz argentin szerző érkezik Párizsba. Továbbá a 2011-es esztendő „Frankofóniában" a Tengerentúl éve (*année des Outre-mer*), ezért a Salon szervezői sok programot szerveztek a frankofón kulturális örökség szerves részének tekintett Francia Polinézia, Réunion, Martinique és Guadeloupe kortárs irodalmának megismertetésére és népszerűsítésére. És még mindig nincs vége a kiemelt témáknak: a Salon idei díszvendége nem egyetlen ország, hanem öt: Skandinávia (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svédország) sok-sok szerzővel és művel. A Salon honlapja: www.salondulivreparis.com.

Az irodalmi tavasz velejárója immár 13. alkalommal a Printemps des poètes (Költők tavasza) is, amelynek háziasszonya a franciák egyik kedvenc, intellektusáért is szeretett színésznője, Juliette Binoche. Azon túl, hogy versmondással maga is részt vesz az eseményeken, *A költészet megszelídül* címmel írt nagyon szép beköszöntőt a programsorozat honlapjára (www.printempsdespoetes.com). A rendezők négy neves költőt hívtak meg főszereplőnek: a 85 éves Michel Butort (lásd KH 2008007), a szintén 85 éves, haiti származású René Depestre-t, a skót származású, de harminc éve Franciaországban élő és alkotó Kenneth White-ot, valamint André Veltert. Lenyűgöző életművet tudhatnak magukénak mindannyian; a KH műfaji-terjedelmi szabályai most csak annyit tesznek lehetővé, hogy André Velterre hívjam fel az olvasók figyelmét. Magyarul nem sok mindenre bukkanhatunk – sajnos! 1994-ben megjelent az *Orpheus* című folyóiratnak egy kiváló Szentkuthy-különszáma, és ebben egy rövid írás a francia költő tollából *Egy találkozás krónikája* címmel (139–146). Velter 1987-ben járt először Magyarországon, és az igazi szellemi értékre fogékony francia kulturális diplomata, Alain Dromsöm lelkesedésének köszönhetően jött létre a Szentkuthyval való találkozás az író otthonában. Pároldalas beszámoló született a találkozás élményéből, de érezhető: egy rendkívüli tehetségű költő mesél itt, pár sorban képes megragadni a „szentkuthyságot". Hazatérve Velter megkezdte misszióját a Szentkuthy-művek fordításának és kiadásának előmozdítására, mégpedig sikerrel: a kilencvenes években több jelentős Szentkuthy-mű jelent meg franciául, és talált elismerő kritikára. André Velter 1945-ben született, 15 évesen már vagabondként vándorol Európában, nem sokkal később pedig megkezdi nagy utazásait messze földön, különösen Ázsiában, azon belül is Nepálban és Tibetben tölt el hosszabb időszakokat. Első verseinek megjelenésében Sartre is támogatja. Nagyon termékeny és sokoldalú alkotó; egyetemeken tart előadást, felolvas a rádióban, performanszokban vesz részt az avignoni fesztiválon, folyton mozgásban van, utazik, és élményeit azonmód költészetté lényegíti. 1996-ban költészeti Goncourt-díjat kapott. Jelenleg a Gallimard kiadó *Poésie*-kollekciójának felelős szerkesztője (www.andrevelter.com).

Nemrégiben megjelent egy nagyon furcsa könyv Franciaországban: egy album, amely névtelen kisemberek és hírességek fotóautomata által készített képeit gyűjtötte össze 1925, a készülék feltalálása óta. Raynal Pellicer munkájáról van szó: *La révolution du photomaton* (*A fotóautomata forradalma*, Ed. De la Martiniere). Szórakoztató és meglepő, milyen sokan foglalkoznak a jelenséggel, mennyi művész meséli el élményeit a fotóautomatával kapcsolatban: Andy Warhol, Marco Ferreri vagy Michel Folco. Ki is ez utóbbi? Bizonyára mindenki pontosan emlékszik Nino Quincampoix alakjára az *Amélie csodálatos élete* című remek Jean-Pierre Jeunet-filmből: ő az, aki szenvedélyesen kutatja és körültekintően összegyűjti a fotóautomatáknál eldobott, elfuserált és sokszor összetépett képeket, hogy aztán otthon gondosan beragassza azokat egy nagy albumba. Nino alakját nem más ihlette, mint Michel Folco, aki egyszer, sok évvel a film készítése előtt megosztotta a rendezővel ezt a titkos szenvedélyét: a Gare de Lyonhoz közel lakván minden reggel tett egy kört a pályaudvaron, majd később a közeli Gare-d'Austerlitzen is, hogy összeszedje az előző napon eldobált fényképeket. És ahogyan a filmben Ninot és Amélie-t, őt is sokáig fogva tartotta a fotóautomaták fantomjának rejtélye… jó időbe telt, mire rájött, hogy a rendszeresen visszatérő alak az eltépett fotókon csupán egy szerelő. Folco eredetileg fotóriporter volt, és többféle bizarr gyűjtőszenvedélynek is hódolt. Íróként is számon tartják, 1991-ben írta eddigi legsikeresebb regényét *Dieu et nous seuls pouvons* (*Isten és csak mi tudjuk*, Seuil) címmel egy hóhérdinasztiáról. Nem kevésbé meghökkentő egy újabb regényének címe és egyben témája: *Jeunesse mélancolique et très désabusée d'Adolf Hitler* (*Adolf Hitler melankolikus és nagyon kiábrándult ifjúsága*, Stock, 2010).

Philippe Delerm – egy kritikusa szerint – a kis semmiségek nagy írója. 1997-ben derült ez ki a *La première gorgée de bière et d'autres plaisirs minuscules* (*Az első korty sör és egyéb apró örömök*, L'Arpenteur) című könyvének megjelenésekor, hiszen hatalmas siker lett. A hatvanéves írónak körülbelül negyven műve van: regények, novellák, fotóalbumokhoz írt szövegek, vagy éppen a műfajilag nehezen meghatározható rövid szövegek gyűjteményei, mint például legújabb könyve is, melynek címe *Le trottoir au soleil* (*A járda napos oldala*, Gallimard). Delerm a leghétköznapibb élményekben próbálja megragadni az örökkévalóságot, „egy homokszemben az egész tengerpartot". Feltűnnek kedves helyszínek és alakok, Párizs számára fontos helyei és életének meghatározó személyei, és mindezek egy belső utazás állomásaiként villannak fel.

(Klopfer Ágnes)

ANGOL

Az idei év legfontosabb irodalmi évfordulója Angliában a *King James-Biblia* (az I. Jakab király által megrendelt fordítás, amely 1611-ben jelent meg, és világszerte az angol anyanyelvűek többsége számára „a" *Biblia*nak számít) 400. születésnapja, amelyet tévé- és rádióműsorok, ismeretterjesztő- és tudományos cikkek és monográfiák, előadások, koncertek, felolvasás-maratonok és újrakiadások egész sorával ünnepel az ország. A *King James-Biblia*t többen minden idők legfontosabb publikációjának nevezik; különböző becslések 2,5 és 6 milliárd (!) közé teszik az eddig eladott példányok számát. Tudni kell persze, hogy a betűtípus változásain túl (a 17. századi gót betűk ma már szinte olvashatatlanok a képzetlen szem számára) a 18. században a kor nyelvi standardizálást követelő ízlését követve a helyesírás, a nyelvtan és a szókincs tekintetében is „rendbe szedték" a szöveget. Épp ilyen fontos, hogy a fordítás hosszú, küzdelmes előtörténet után vált lehetségessé, amikor VIII. Henrik egyszerre úgy döntött, hogy szakít Rómával. A történelem kegyetlen iróniája, hogy Henrik alig néhány évvel korábban még üldözte azt a John Tyndale-t, akinek heroikus és zseniális munkája végül az új fordítás alapjául szolgált (Tyndale-t 1536-ban meggyilkolták). A fordítás előzményei egészen az 1380-as évekig nyúlnak vissza, amikor John Wyclif és követői először próbálták a súlyos tiltás ellenére nemzeti nyelvre fordítani a *Vulgatát*. Akárhogy is, a *King James* vált szent könyvvé, s az ünneplés hevében Andrew Motion például, aki 2009-ig Anglia koszorús költője volt, „kultúránk és nyelvünk alapkövének" nevezte. Jeanette Winterson, a kiváló kortárs regényíró (akinek sajnos csak *Szenvedély*, *Teher* és *Gubancrom* című könyvei olvashatóak magyarul) érzékeny leírásban idézte fel, hogy a manchesteri munkáscsaládnak, amelyben nevelkedett, milyen mélyen áthatotta a nyelvhasználatát az egyetlen könyv, amelyet igazán alaposan ismertek. Ezt a fordítást nem lehet úgy az angol irodalmi nyelv forrásának tekinteni, ahogy a *Károli-Biblia*t gyakran nevezzük a magyarénak, vagy a Luther-félét a németének (ne feledjük: Shakespeare számára még nem a *King James* volt „a" *Biblia*), de már ez a két példa is jól mutatja a mű fontosságát. Az általános ünneplésbe szkeptikusabb hangok is keverednek. David Chrystal, a híres nyelvész például alapos vizsgálatnak vetette alá az agyonismételt tézist, miszerint az 1611-es *Biblia* szófordulataival van tele ma is a mindennapi angol beszéd. Két meglepő felfedezést tett: egyrészt kevesebb ilyen idióma van, mint gondolnánk (pontosan 257-et talált), másrészt ezen kifejezések túlnyomó része is szerepel a korábbi fordításokban.

Ki tudta, hogy Arthur Miller csak 2005-ben halt meg? A szerzőre szinte kizárólag a 40-es-, 50-es évek művei miatt emlékszünk mint az amerikai dráma nagy klasszikusára, sokak szerint az egyik utolsó igazi tragédiaíróra, s így alig gondolunk rá kortársunkként és olyasvalakiként, aki bizony évtizedekkel túlélte saját legjobb korszakát. Megjelent azonban Christopher Bigsby gigászi Miller-biográfiájának második kötete, amely a drámaíró életének második felét dolgozza fel (*Arthur Miller 1962–2005*, Weidenfeld & Nicolson, 2011; az első kötet 2008-as), és éppen ezzel a ténnyel szembesít minket. A könyv kritikusai nem vették jó néven, hogy Bigsby – a legnevesebb élő Miller-szakértő, aki jó viszonyban volt a drámaíróval is – láthatólag minél jobb fényben igyekszik felmutatni hősét (céloz például házasságszédelgéseire, de részleteket nem árul el), és igyekszik minél kevésbé elismerni, hogy az életút második fele jórészt szomorú hanyatlástörténet: *Az ügynök halála* szerzőjéből Marilyn Monroe férje, s ami még rosszabb, ex-férje lesz. Amikor 80. születésnapján egy riporter megkérdezte, hogy még mindig Monroe-val álmodik-e, Miller behúzott a kíváncsiskodónak. Bár a színház változásait nem volt hajlandó követni, a közéletet haláláig élénken figyelte, és kitartott amellett, hogy a művészetnek is politikai szerepet kell vállalnia.

Amerikában már bemutatták Rob Epstein és Jeffrey Friedman *Üvöltés* (*Howl*) című filmjét. A cselekmény négy szálon fut: ott van először is a legendás költemény első felolvasása 1955-ből (nem archív felvételen, de fekete-fehérben); aztán ott vannak az animált képsorok amelyek a felolvasott szöveget jelenítik meg; archív felvételekből áll össze egy interjú Ginsberggel; s végül bírósági jegyzőkönyvek alapján Lawrence Ferlinghetti (az *Üvöltés* első kiadója, maga is kiváló beatköltő, aki ellen a költemény állítólagos obszcenitása miatt indult eljárás) perének dramatizált jelenetei. A film olyan híres amerikai *irodalom*kritikusok érdeklődését váltotta ki, mint Marjorie Perloff vagy Stanley Fish. Előbbi nem igazán elégedett a filmmel: az animációt sikerületlennek, a versre való választ pedig némiképp leegyszerűsítőnek és bombasztikusnak érzi. Utóbbi azonban arról ír, hogy talán ez a legelső film, ami lényegében műértelmezés. Értelmezi az *Üvöltés*t maga Ginsberg – beszél a lélektani motivációiról (például szüleihez fűződő viszonyáról), beszél formai eszközökről és azok remélt hatásáról –, értelmezi a rajzfilm, a bíróságon az ügyész és az általa megszólaltatott irodalmárok, értelmezik a felolvasást hallgató közönség tagjai az egyre változó arckifejezésükkel. Fish szerint ez a film szokatlan hatást tesz a nézőire: olvasókká teszi őket, Ginsberg olvasóivá. Jó lenne, ha nálunk is bemutatnák.

(Gárdos Bálint)

Mindig ugyanaz a hó és mindig ugyanaz a nagybácsi. Így hangzik Herta Müller legújabb könyvének címe szó szerinti fordításban. A Hanser kiadó gondozásában megjelent *Immer derselbe Schnee und immer derselbe Onkel* címet viselő könyv egyszerre régi és új mű, hiszen számos korábban megjelent esszét, beszédet és újságcikket tartalmaz, köztük a 2009. november 8-án, a Nobel-díj átvételekor elhangzott köszönő beszédét is. A bánáti sváb családba született írónő életének meghatározó élménye és írásainak visszatérő témája az elnyomás és a román diktatúra. Az akkori román titkosszolgálat, a Securitate számos embert szervezett be, kényszerített vagy nyert meg besúgói munkára. Az informális munkatársaknak se szeri, se száma, és mint arra Ernest Wichner a Tagesspiegelben megjelent cikkében rámutat, az iratok feldolgozása, az akták nyilvánosság elé tárása mind a mai napig nem történt meg. Wichner ennek okát részben abban sejti, hogy a nagyfokú beszervezettség miatt igen könnyen előfordulhat, hogy egy-egy romániai értelmiségi azzal szembesül, közvetlen környezete és rokonsága szinte valamennyi tagja jelentett a Securitatének. Herta Müllert is nyilván fájdalmasan érintette, amikor 2010. szeptemberében nyilvánosságra került, író- és részben sorstársa, a szintén erdélyi német származású Oskar Pastior, akivel szoros barátságot ápolt, akinek 2006-ban bekövetkezett halála mélyen megrendítette és akinek lágeremlékei alapján írta Nobel-díjas regényét, a *Lélegzethintát* (ford.: Nádori Lídia, Cartaphilius, 2010), szintén jelentett 1961-től 1968 áprilisáig, amikor Németországba távozott. Wichner nem azt taglalja cikkében, mennyi esélye lehetett volna a homoszexualitása miatt nyilván könnyen zsarolható Pastiornak a Secuval szemben. Azt igyekszik megmutatni, hogy az eddig előkerült, „Otto Stein" fedőnévvel jegyzett négy jelentés tartalmában és stílusában nemigen jelenthetett veszélyt azokra, akikről készült. Herta Müller ugyanakkor azon kevesek közé tartozik, akik ellenálltak a titkosszolgálatnak, vállalva a rágalmazásokat és fenyegetéseket, a kiközösítést és a be nem látható következményeket. A most megjelent kötet egyetlen új írásában először reagál Pastior ügynök-múltjára. A kötet kiadója ízelítőként a *Taschentuch*, azaz *Zsebkendő* című elbeszélést tette online is elérhetővé (http://files.hanser.de/hanser/docs/20110304_211341379-85_978-3-446-23564-9.pdf), amelyben arról is ír Müller, amikor őt akarták beszervezni.

NÉMET

A Lipcsei Könyvvásár díjáért idén is öten versenyeznek a szépirodalmi kategóriában. Előzetes internetes szavazás alapján, röviddel a díjkiosztó előtt egyértelműen Wolfgang Herrndorf *Tschick* című regénye a legesélyesebb. A két tizennégy éves fiú kelet-németországi kalandjait mind a közönség, mind a kritika lelkesen fogadta. Az ifjúsági *roadmovie* szerzője eredetileg festészetet tanult és sokáig illusztrátorként dolgozott. Saját bevallása szerint egy idő után csak képregényeket írt, ahol egyre kisebbek lettek a képek és egyre nagyobbak a szövegbuborékok, mígnem a képek teljesen eltűntek. 2002 óta ír, első regénye az *In Plüschgewitter*, azaz *Plüssviharban*; *Diesseits des Van-Allen-Gürtels*, vagyis *A Van Allen körúton innen* címmel megjelent kötetével 2008-ban elnyerte a Német Elbeszélő Díjat, a *Tschik*ért pedig Heidelberg Város Clemens Brentano-díját veheti át az idén.

Az előzetes felmérések szerint Arno Geiger *Der alte König in seinem Exil* (*Száműzetésében az öreg király*) című alkotása a második legesélyesebb. Az osztrák szerző időskori demenciában szenvedő édesapjáról szól a mű, amelynek elbeszélői teljesítményét emeli ki méltatásában a Friedrich Hölderlin-díjat 2011-ben neki ítélő zsűri. A kategória további jelöltjei Peter Stamm *Seerücken*, azaz *Tengerhát*, Anna Katharina Fröhlich *Kream Korner* és Clemens J. Setz *Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes* (*Szerelem a mahlstadti gyermek idején*).

Fordítás kategóriában a magyar származású Terézia Mora is jelölt Esterházy Péter *Termelési-regény* című művének kapcsán. A zsűri indoklása szerint „Terézia Mora virtuóz művészete, ahogyan a nyelvnek felvillanyozó erejű jelenidejűséget képes adni, teszi lehetővé, hogy a magyar író, Esterházy Péter komplex művének valamennyi fénytörő felületét élvezhessük." A Berlinben élő író és műfordító nem először jelöltje a Lipcsei Könyvvásárnak. 2005-ben *Alle Tage* (*Nap mint nap*, ford.: Nádori Lídia, Magvető, 2006) című regénye volt a szépirodalom kategória díjazottja. Magyarul *Különös anyag* (ford. Rácz Erzsébet, Magvető, 2001) címmel olvasható még elbeszéléskötete.

(Paksy Tünde)

OLASZ

Roberto Saviano *Vieni via con me* (*Gyere velem*, Feltinelli) című riportsorozata a Rai3 csatorna legnézettebb műsora volt 2010-ben. A nápolyi szerző, aki a *Gomorra* című művével szerzett magának világhírnevet, és akiről többször írtam, mint az olasz közéleti gondolkodás meghatározó személyiségéről, most egy kötetben adja ki a televíziós sorozat jelentősen kibővített anyagát. Monológjaiban Saviano olyan témákat érint, mint az olasz egység fontossága (Olaszország idén ünnepli az egységes állam létrejöttének 150. évfordulóját), a maffia megerősödése az északi országrészben, a végtelenül húzódó és megoldhatatlannak tűnő szemétháború Nápolyban, az abruzzói földrengés és a károsultak máig megoldatlan problémái, az alkotmány védelme. Savinio ezzel a riportkötettel a mai Olaszország hű tükrét, elgondolkodtató élethelyzetek sokaságát tárja elénk.

Andrea Camilleri új kötete, a *Gran circo Taddei e altre storie di Vigàta* (*A Taddei nagycirkusz és más vigátai történetek*, Sellerio) ha úgy vesszük, szintén körkép, mégpedig a szerző képzeletében élő szülővároskájáról, a minden műve helyszínéül szolgáló szicíliai Vigàtáról. A San Francesco téren van a buszparkoló, ide futnak be és innen indulnak a helyközi járatok. Itt találkoznak az emberek egymással és a világgal, itt mesélik el történeteiket. A főtér tehát olyan, mint tíz szicíliai falu együttvéve, a hírek piaca, ahol a saját történetéért cserébe valaki másét kapja meg az ember. A történetek hátterében ott van azért a mitikus idő: a XIX–XX. század fordulója, a nagy kivándorlás kora, aztán a két világháború, közöttük a fasizmus, majd az amerikai partraszállás, a háború utáni évek, vagyis Szicília fél évszázados világtörténelme nyolc epizódban elbeszélve.

A toszkán Camilleriként emlegetik a legutóbbi időkben a pisai Marco Malvaldit, aki *Odore di chiuso* (*Áporodott levegő*, Sellerio) című regényével a listák élén szerepel. A szicíliai és a toszkán szerző közötti összehasonlítás alapja, hogy Malvaldi ugyancsak a jellegzetes vidéki múlthoz köthető, kifinomult történelmi krimi műfajával próbálkozik, amelyet Camilleri már nagy sikerrel művel. Az *Odore di chiuso* főszereplője valós személy, Pellegrino Artusi da Forlimpopoli, XIX. századi romagnai gasztronómus, aki Firenzébe áttelepülvén *A főzés tudománya és az evés művészete* című munkájával 1881-ben megteremtette az olasz gasztronómiai egységet. A regénybeli történet 1895-ben játszódik, abban az évben, amikor Marconi megalkotja az első rádiójeleket, a Lumière-testvérek kinematográfot készítenek, és Artusi gasztronómiai bibliája immár második kiadását éri meg. Roccapendente báró kastélyában, a toscanai Maremma vidékén gyűlik össze a nemes társaság, hogy a világ dolgairól, irodalomról, politikáról, az új nemzeti egységről eszmecserézzen. Ebben az Agatha Christie stílusú krimiben Artusi a nyomozó, aki megoldja a bezárt szoba rejtélyét, és rájön, ki mérgezte meg a pincében Teodorót, a ház a komornyikját. Marco Malvaldi az idei Budapesti Könyvfesztivál vendége lesz.

A szárd Salvatore Niffoi is új regénnyel jelentkezett az év elején, a címe *Il paese dei sogni smarriti* (*Az eltűnt álmok faluja*, Adelphi). Itria Panedda Nilishez egy nyárvégi délutánon tértek vissza az álmok, amikor olyan hévvel tűzött a nap, hogy az emberről lesült a hús és meghasadtak a sziklák. Melagravida faluban egy földrengés után hagyták el az embereket az álmok, amikor a rengéseket a föld forró lehelete kísérte, amely megnyílt, mint egy érett gránátalma. Ám aznap Itria Nilis, akit mindenki a Panedda, azaz a Tejfelbőrű néven ismert, ugyanis olyan gyenge-remegős volt a húsa, mint a frissen megaludt tej, és már egy éve vigasztalhatatlan özvegy volt, úgy érezte, mintha tűz lobbant volna a belsejében, és máris elindult a kecskepásztor, Martine kunyhója felé. A pásztor szívesen eloltotta az asszonyt emésztő tüzet, de drágán meg is fizetett érte. Történt mindez a Locorio-tó partján, ahol attól a naptól kezdve igencsak furcsa dolgok estek meg. A pap szerint nincs szó semmiféle rejtélyről, csak a Gonosz munkálkodik itten: mindenki tudja ezt, bár ami azt illeti, csak kevesen látták saját szemükkel a tejfelbőrű Itriát, hogy anyaszült meztelenül repül a tó felett és közben énekel. Így kezdődik Niffoi új regénye, aki ezúttal is egy archaikus, mesés-mágikus világba viszi az olvasót, egy eldugott szárd falu látomásokkal teli világába, amelyben ördögök, a meggyilkoltak lelke, de „hatalmas, kemény mellű, alabástromajkú, selyemhajú" madonnák is feltűnnek, és egy elhagyott kápolna oltárát díszítő képre még egy hatalmas pókot is odafestett a festő.

A tavalyi Strega-díjas Antonio Pennacchi első, *Mammut* (*Mamut*) című, 1987-es regényét most újra kiadja a Mondadori Kiadó. Leépülő gyáripar, a szakszervezetek szétmorzsolódnak, a munkásosztály láthatólag nem a paradicsomba tart, nem harcolnak már, nem támogatják már őket a hatvanas-hetvenes évek diákmozgalmai, alkalmazkodnak az új elvárásokhoz, a túlélésre játszanak, amíg lehet. Ez a jelen. Milyen lehet újraolvasni most egy olyan könyvet, amely a munkásosztály harcos korszakáról szól? Pennacchi regényének központi figurája Benassa, a gyári szakszervezeti tanács elnöke, akit a gyártulajdonos félreállít, hogy túlzott aktivitásával ne bomlassza a tömegeket. Így lesz belőle kvázi értelmiségi, aki kényszerszabadsága idején megírja a gyár történetét. Így elmélkedik osztálya sorsáról és jövőjéről: „Meg aztán hittem valamiben. Ott volt a fejemben egy mítosz. Egy eszme. Sajnos, a történelem elment mellettünk: a munkásosztály mint osztály, amelyet Marx szerint az irányítószerep megilletett volna […], mára egy kihalófélben lévő faj lett. Számszerűleg is. Mint a farkas […] Már jó ideje kihaltunk. Mint az európai bölény. Mint a mamut."

(Lukácsi Margit)

OROSZ

Oroszország kulturális fővárosában, Szentpétervároon tartózkodván örömmel tapasztaltuk, hogy a város az utóbbi hónapokban több, magyar kultúrával kapcsolatos eseménynek is teret adott. Elsőként örömmel tudatjuk, hogy márciusban megjelent a szentpétervári Zvezda folyóirat tematikus „magyar száma", amelyben magyar verseket és novellákat találhatunk a klasszikusoktól kezdve egészen a kortársakig, illetve Magyarországhoz és a magyar kultúrához kapcsolódó esszéket, tanulmányokat. A szám orosz fordítói közül többen a szentpétervári magyar tanszék oktatói. Amikor fordítással kapcsolatos tapasztalatairól kérdeztük őket, elmondták, hogy a magyar szerzők, akikkel felvették a kapcsolatot, minden tekintetben nagyon segítőkésznek bizonyultak. A szám teljes tartalma olvasható az interneten a folyóirat hivatalos honlapján (www.zvezdaspb.ru).

Március 9-én a Szentpétervároon rendezett *Magyar mozi napján* bemutatták Pálfi György *Taxidermia* című filmjét az orosz közönségnek. A vetítés előtt beszédet mondott Szűcs Szergej magyar főkonzul, majd J. A. Sujszkij filmesztéta méltatta a filmet. A közönség nem jelent meg túl nagy számban, az ott lévők viszont nagy érdeklődéssel fogadták a filmet.

Március 11-én az Anna Ahmatova Múzeumban Irma Kudrova tartott előadást *Új és régi – Marina Cvetajeváról* címmel. Ugyanitt került megrendezésre március 15-én Irina Verblovszkaja (elsősorban Ahmatova-kutatóként számon tartott irodalomtudós) szerzői estje, ahol az írónő bemutatta *Csodálatos, szörnyű századom (Moj prekrasnyj strasnyj vek)* című önéletrajzi könyvét, amely egyben fontos történelmi visszaemlékezés is az elmúlt század korszakaira: az 1930–40-es évekbeli leningrádi gyermekkorától kezdve az egyetemi éveken át a híres 58-as újságcikkig eljutva mesél az életéről, letartoztatásról, börtönről, lágerről, és az ezek utáni „normális" élethez való visszatérés nehézségeiről.

Kihirdették A nemzet bestsellere díj hosszú listáját, amelyen 60 mű szerepel. A legnépszerűbb egyelőre Andrej Asztvacaturov *Skunskamerája* (*Скунскамера*) – a cím szójáték a *szkunsz* szó („büdös borz") és a híres pétervári múzeum, a Kunstkamera nevének összetételéből.

Április 14-én kerül az oroszországi mozikba a *Generation P*, mely Viktor Pelevin kultuszregényéből készült. A *Generation P*-n kívül eddig két Pelevin-műből készült még feldolgozás: *Semmi baj* (*Ничего страшного*) – rövidfilm a *Kék lámpa* (*Синий фонарь*) című elbeszélés alapján és a *Buddha's Little finger* – német film a *Чапаев и Пустота* (magyarul *Az agyag géppuska*) című regényből.

Januárban jelent meg Olga Szlavnyikova új regénye a *Легкая голова* (*Könnyelműség*), mely az orosz irodalmi tradícióban jól ismert kisember-témára játszik rá egészen új megközelítésből. A regény főhőséről, egy csokoládét gyártó cég termékmenedzseréről kiderül, hogy ő a leggyengébb láncszem a világ Ok-okozati Összefüggéseinek láncolatában, ezért ő a felelős a világban történő tragédiákért, a cégben dolgozó legjelentéktelenebb kolléga fiának halálától egészen a metrórobbantásokig. Az Ok-okozati Összefüggések rendjét speciális kormányügynökök felügyelik és őrzik, akik megkeresik főhősünket azzal az ajánlattal, hogy kap tízmillió dollárt, ha az emberiség érdekében fejbe lövi magát. A „lenni vagy nem lenni" kérdés így már nem tekinthető a főhős egyéni problémájának… Olga Szlavnyikova 1957-ben született Jekatyerinburgban, jelenleg Moszkvában él. A Novij Mir, a Znamja és az Oktyabr folyóiratok munkatársa. Magyarul olvasható *A halhatatlan (Elbeszélés egy valódi emberről)* című regénye, melyet Booker-díjra jelöltek 2001-ben, egy évvel később pedig a National Bestsellerre. *2017* című antiutópiájával – melyet szintén lefordítottak már magyarra – elnyerte az orosz Booker-díjat 2006-ban.

Március 6-án lett 82 éves Fazil Iszkander. Az abház származású író a Novij Mirben 1966-ban megjelent *Созвездие Козлатура* (*Kőszáli kecske-csillagkép*) című írásával vált ismertté. Mára szinte élő klasszikussá lett, műveit számos nyelvre fordították már. Születésnapja alkalmából a Rosszijszkaja Gazéta készített az íróval interjút: „Kétségkívül orosz író vagyok, bár sokszor megénekeltem Abháziát. – mondja az interjúban Iszkander. – Sajnos semmit sem írtam abházul, számomra egyértelmű volt, hogy az orosz kultúrát választom. A mi klasszikus irodalmunk világszerte elismerten a leglelkiismeretesebb. Ritkán gondolunk azonban arra, hogy ez valóságos csoda, mindössze 70 év alatt – 1820-tól (az érett Puskintól) 1890-ig (az érett Csehovig) – hatalmas jelentőségű irodalom született. Az európai kultúrának ehhez 500 évre volt szüksége. A *Háború és béke* és a *Karamazov testvérek* nem csupán két felülmúlhatatlan művészi alkotás, hanem ezerévnyi keresztény műveltség is egyben." (www.rg.ru)

(Kis Orsolya – Zoltán Dominika)

SPANYOL

Mint februárban rendesen, idén sem az irodalomé a főszerep a spanyol fővárosban, különösen hogy az ebben a hónapban szokásos kortárs művészeti fesztivál, az ARCO idén ünnepli 30. évfordulóját. A gazdasági válság ugyan a szervezők elmondása szerint itt is érezteti hatását, vagyis sokkal kevesebb a meghívott (az idei díszvendég egyébként Oroszország), a repülőtér közelében lévő hatalmas csarnok azonban így is teli van, a spanyol trónörökös látogatását ezúttal is közvetíti a televízió, szóval nagy vonalakban azért minden megy a régi kerékvágásban. Ráadásul az ARCO történetében második alkalommal most egy alternatív fesztivál is beiktattak a rendezők JUSTMAD címmel (bővebben lásd: www.justmad.es), ahol fiatal művészek és formatervezők munkájából láthatott négyemeletnyi válogatást az érdeklődő közönség (a seregszemle katalógusa ugyancsak letölthető a fenti oldalról).

Ha tehát februárban betérünk egy könyvesboltba, szinte bizonyos, hogy a kirakatban és nagyjából minden szem előtt lévő helyen is kortárs képzőművészeti albumokat találunk. Nem egyszerű tehát annak az írónak a dolga, aki ilyenkor szeretné regényét népszerűsíteni. Márpedig éppen ez a helyzet a spanyol irodalmi berkekben amúgy jól ismert Eduardo Mendozával, akit 2010 év végén Premio Planetával tüntettek ki *Riña de gatos* című könyvéért: talán ez az egyetlen regény, amely szinte kivétel nélkül ott díszeleg minden könyvesboltban a képzőművészeti albumok szomszédságában, és amelyről a februári lapokban is sorra közlik az elismerő kritikákat. De tulajdonképp érthető is ez a társítás, hiszen Mendoza regényében is jelentős szerepet tölt be a képzőművészet, közelebbről Diego Velázquez egy fiktív festménye. 1936-ot írunk, a könyv főhőse Anthony Whitelands, az ifjú műértő, aki férjezett szeretőjétől igyekezvén megszabadulni éppen a polgárháborús Madridba csöppen. Feladata, hogy eladja Igualada herceg gyűjteményét, aki az innen befolyt pénzek segítségével próbálja menteni a bőrét a forradalomból. És miközben Whitelands felméri a műgyűjteményt, nem várt kincsre, egy ismeretlen Velázquez-képre bukkan. A narráció természetesen nem elégszik meg egyetlen cselekményszállal, az ifjú angol kalandjain túl José Antonio Primo de Rivera és társai viszontagságaival is megismerkedhet az olvasó, akit Whitelands útjába sodor a forradalom. Carles Barba kritikája szerint Mendoza új regénye egyszerre nevezhető *kunstroman*nak, kémtörténetnek, várostörténeti írásnak, már-már Pérez Galdóst idéző kosztumbrista korképnek; lapjain egy a spanyol művészetet jól ismerő angol szemével bontakozik ki előttünk a polgárháború képe: a forradalmi intézmények és helyszínek hátborzongató valóságától a kávéházak világáig, bordélyházaktól az angol követségig sorjáznak a madridi életképek. Whitelands bármikor visszatérhetne Angliába, mégis a maradás mellett dönt: hagyja magát sodródni az eseményekkel, lenyűgözi az általa ismert két legnagyobb, de mindenképpen leghatásosabb spanyol: Velázquez és Primo de Rivera. Utóbbit számos élethelyzetben nyílik alkalma megfigyelni: sárga Chevroletjében furikázó szívtipróként, irodalmi kerekasztalok résztvevőjeként, vitatható politikai személyiségként – egyszerre tárul tehát elé a romantikus hős, és a nagy hatású, de mindenképpen kétes megítélésű szónok. Whitelands így az idők, jeles spanyolok és a forradalmi események forgatagában újraértékeli Spanyolországról alkotott képét, mindezt persze megannyi izgalom és kaland kíséretében.

Ugyancsak a mű a műben a vezérmotívuma Fernando Savater (1947) új regényének, a *La música de las letras*nak. A baszk származású író-filozófust hazánkban is jól ismerhetjük, számos művét magyarra is lefordították (*A választás bátorsága*, *Etikáról Amador fiamnak* stb.), sőt a tavalyi könyvfesztiválon majdnem meg is látogatott minket, ha nem jön közbe az izlandi vulkánkitörés, és nem áll le a légiforgalom. A *La música de las letras* igazi összegző mű, olyan esszékötet, melynek témája nem más, mint azok a könyvek, amelyeket a szerző szívesen olvasott. Egyfajta írói fotóalbum tehát, melynek címlapja Rafael Alberti kalligráfiáit idézi, lapjain pedig ott sorjáznak a legnagyobbak: Edgar Allan Poe, Albert Camus, Rotterdami Erasmus, Voltaire, Schopenhauer, Dick Francis, a krimi vagy a sci-fi nagymesterei, akik az évek során írásaikon keresztül alakították Savater személyiségét, és azzá tették őt, akinek ma ismerjük; igazi örömkönyv tehát, mely korántsem ér véget az utolsó lapon, hiszen a szerző saját bevallása szerint máig írja a „szeretteiről" szóló esszéket. A kötet merőben más attitűdöt közvetít, mint Savater bármely eddigi munkája, hiszen a nagy írót most a másik, az innenső oldalról mutatja be. Bár, ha jobban meggondoljuk, a filozófus maga mondta egyszer önmagáról: „olvasó vagyok elsősorban, csak azután író."
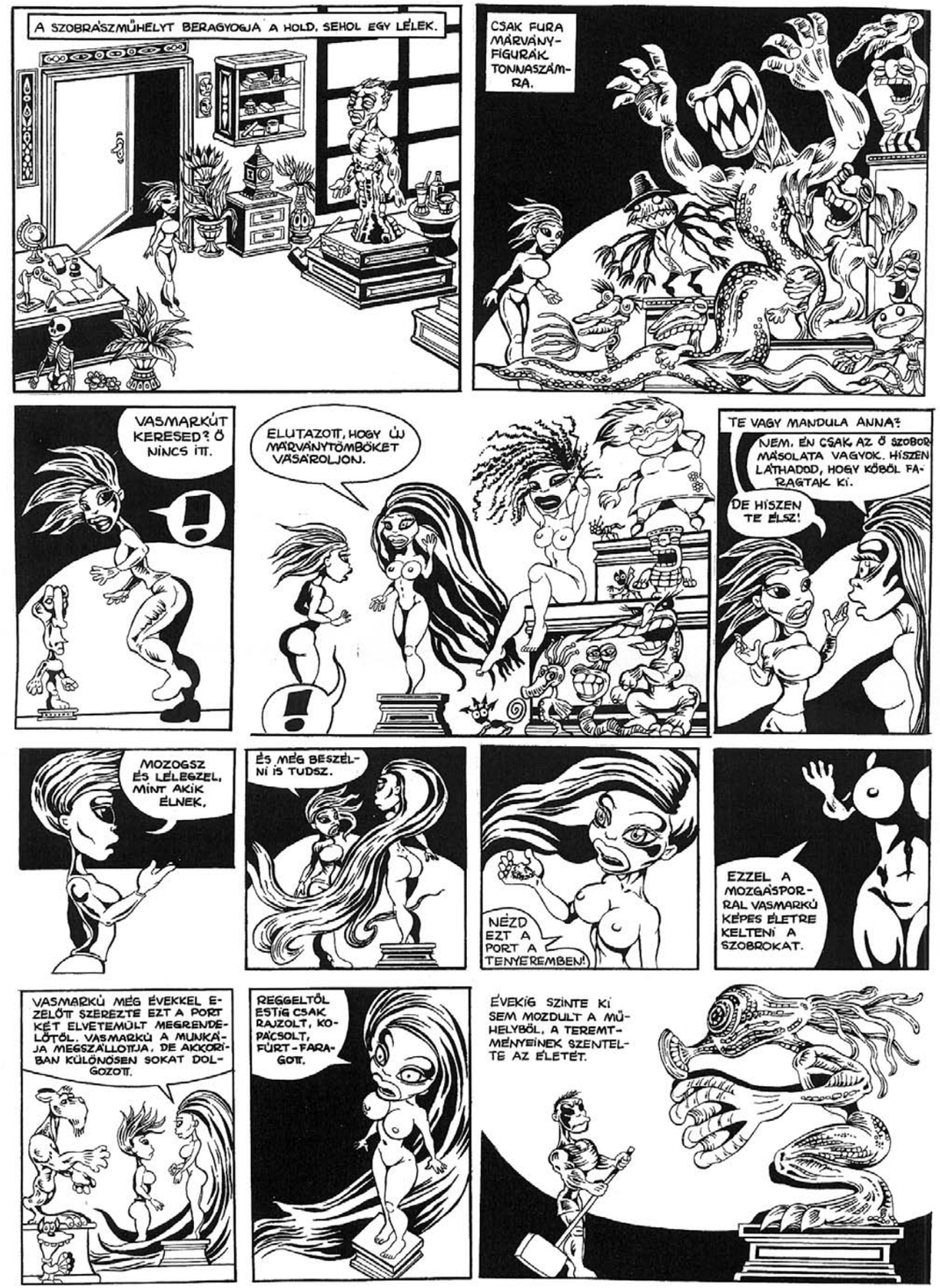
(Kutasy Mercédesz)